

Piir. sign: 23.5/4
23.6/16, 17, 26, 29
23.8/29, 55, 60

Eteläpatteri N 101 ja N 102, pohjakaivaus 1965

Eteläpatterin pohjalta oli N 101 ja N 102 välisen puretun muurin pohjan alta tullut esille kourumainen pohjois-eteläsuuntainen syvennys, jota alettiin kaivaa esille kesällä 1965.

Kouru oli jouduttu katkaisemaan molemmista päistä pilarien ja anturoiden valujen takia.

Kourun reunat pohjoispäässä olivat tasolla +78.30 - +78.40, keskiosa +78.00 ja sen muodosti ohuehko lahopuukerros. Kouru oli etelään päin viettävä ja sen pohjalla oli samoin lahopuuta. (mm. n.20 cm leveä lankun jäännös), joka oli mahdollisesti peräisin muurin pohjalla olleista pituussuuntaisista hirsistä. (kuvat 7, 2, 3 LITE I).

Kourun itäreuna oli erikoisten mukulakivien peitossa, joista ei kuitenkaan syntynyt mitään säännöllistä kiveyspintaan viittaavaa reunamaa. Kivien seassa kourun eteläpäässä oli yksi 1500-luvun tiilin kappale. Näiden kivien päällä oli pituus- ja poikkisuuntaan olevia lahojen hirsien (lankkujen) jätteitä, ei kuitenkaan säännöllisenä pintana (kerr. I). ^{kuva 7.} Länsisivulla oli vain jokunen kivi (~~kuva 4~~). Sen sijaan reunaa peitti yhtenäinen kovahko laastikerros, pintakerroksen ^E kuuluneiden lahopuujätteiden alla, jonka yläpinta kourun reunalla oli tasolla +78.27/30 paksuus mainitulla kohdalla oli 1-2 cm, luiskan kohdalla 5-10 cm. Kourun keskustassa laasti alkoi tasosta +77.80. Edellisen kerroksen ja sen väliin jää-

vä 10 - 20 cm paksu kerros oli tummaa lahopuuta ja multaa sisältävää maata. Laasti oli irrallista, kokkareista ja sen seassa oli tiilien palasia, venäläisiltä vaikuttavia, sekä kiviä. Alapinta tasolla +77.74, kaivannon pohjoispäässä kerros laski etelään (kuva 1b).

Itäisivulla, kourun yläosissa ja koko N 101:n pohjalla aina itämuuriin asti oli vastaavasti laastikerros kivien alla ja välissä, joka oli pääasiassa kalkkia (muurauvaiheesta peräisin?). Kalkkikerroksessa oli jäte hirsiristikosta, yläreunalla tasolla +78.30 - +78.32/31. Sen muodosti 2 pohjois-eteläsuuntaista hirttä, ^{oli 17cm ja väiden päällä olevat 1 tai 2 rinnakkaita} hirsien paksuudet n. 7 - 10 cm. ^{mitta,}

Laastikerroksen alla länsisivulla oli lahopuukerros, n. 2 cm paksu, yläreunasta palanut (kuva 1b). Puut ^{olivat} kaivantoon nähden pääasiassa pituussuunnassa. * Itäisivulla kivikerroksen alta tuli esille samoin lahopuukerros (kerr.II) (pituussuuntaan olevat puut). Lahopuuluiska kääntyy n. 140 cm:n päässä etelämuurin anturasta kaakkoon. Sen päällä oleva maakerros (etelässä) oli tiili- ja laastimurskaa. Aivan etelämuurin edustalla, n. 50 cm leveydeltä puukerros muodostui sikin sokin olevista lastuista. Lahopuukerros ^{II} ulottui itämuuriin asti. Tämä kerros näkyy kourun pohjoispäässä maaleikkauksessa ^(leveys 2,45) ylimpänä puukerroksena. Sen alla hiekkaa. * ^{XX} Länsireunan lahopuukerrokseen muodustui yläreunalla pieni porrastus, jonka aiheutti lappeellaan olevat liuskakivet. Niitä esiintyi vain reunan pohjoisosassa. Kourun keskellä lahopuun yläpinta oli tasolla n. +77.70/74. Länsisivun yläreunalla +78.35, pohjoismuurin vierustan yläreunalla +78.62. (kuva 1b)

Kaivannon eteläpäässä oli n. 136 cm matkalla betonipalkista pohjoiseen n. 100 cm leveydeltä pelkkää tiilimurskaa, laastinpalasia ja kiviä. Joukossa runsaasti 1500-luvun tiiliä

(muotin reunajuova). Kun tätä täytettä oli poistettu tuli esille suorakaiteen muotoinen alue, jonka reunoina oli lahoa puuta. Alueen leveys n. 75 cm, pituus 100 cm. Varsinkin länsireunalla oli havaittavissa selvästi kyljellään oleva lankku n. 5 cm paksu, pituus n. 40 cm, pohjoispään yläreuna tasolla +77.16, eteläpään yläreuna +77.07. Lankun päällä n. 7 cm paksu laasti (kuva 3). Tiilimurskatäyttemaa loppui tasoon +76.49 josta alkoi runsaasti lahoa puuta sisältävä hiesunsekainen maa.

Itäsivulla kaakkoon kääntyvän lahokuukerroksen alla oli pääpasiassa hiekkaa, jonka seassa paikoin laastia. Kerroksen paksuus 20 - 25 cm, yläreunalla 130 cm päässä keskustasta 13 cm. Paikoin yläreunalla oli lahokuukerroksen alla isohkoja kiviä, jotka vaikuttavat reunamalta, joukossa myös mukulakiviä. Kivien alla n. 5 cm paksu multakerros, ei kauttaaltaan. Tämän kerroksen alla kolmas lahokuukerros, joka koostuu pääasiassa lahoista puulastuista ja tuohesta. Kerros ulottuu maaleikkauksessa näkyvän ison kiven, joka rajoittaa itäsivun kulttuurikerrokset luonnonmaasta, päälle. Se peittää kiveä n. 10 - 15 cm paksuisen kerroksena. Kiven jyrkästi laskeutuvan sivun vierustalla sen paksuus on 30-40 cm. Kerros ulottui lastuisena (päreitä muistuttavia suikaleita) aina 1500-l. muuriin asti.

Länsisivulla lahokuukerroksen alla oli 5-10 cm hiekan ja hiedan sekaista maata, joka oli väriltään melko tummaa, joukossa lahokuuta ja mahdollisesti multaa. Reunojen yläosilla kerros oli ohuempi (5 - 7 cm). Kaivannon keskellä 5 - 10 cm, ja multaa (kultt. maata). Sen alla oli lahokuukerros tässä pääasiassa lahokuuta (jossa kaivannon reunoilla kaivantoon nähden poikittaisten puiden syitä. Länsisivun puukerros kääntyy eteläpäässä lounaaseen symmetrisesti itäsivun kanssa.

Lounaissivustalla puukerroksen paksuus 8 cm.

Mahdollisesti edellinenkin puukerros (I) oli kääntynyt lounaaseen, mutta maakerrokset oli pilarin valun vuoksi jouduttu rikkomaan.

Itäsivulla lastu-pärekerroksen alta tuli esille pituussuuntaista lankkulavaa. Lankkujen lukumäärää ei voinut saada selville (kuva 5). Lava oli kourumainen, varsinkin länsireuna oli korkeammalla. Lava laskee etelämuuriin päin päättyen kaivannon eteläpäässä olevan suorakulmaisen rakennelman (kaivon) pohjoisreunaan, kaakkoiskulmaan. Lava oli taipunut myös jonkin verran pohjoiseen päin.

Lavan leveys oli n. 55 cm (mahdollisesti 100 cm) pituus n. 280 cm. Taloluvut: pohjoispään länsikulma 77.59, itäkulma +77.39, länsireunan keskikohta +77.68, eteläpään alaspäinvi^{iet} reuna n. +77.38. Muualla lastukerroksen alla, siis itäsivun reunaliuskan osalla, mikä oli hyvin loiva lastu-pärekerroksen poistamisen jälkeen, lankkulavan itäpuolella maa oli hiekan ja hiedansekaista maata, jossa oli runsaasti pienehköjä kiviä. Maanpintaan muodostui tämänkin kerroksen kohdalla taitos n. 140 cm päässä anturasta, missä maanpinta kääntyi kaakkoon, muodostaen hieman jyrkemman luiskan kuin ko. kerroksen pohjois-etelä-suuntaisella sivulla. Luiskan kaakkoisella sivulla oli hieman lahoa puuta ja jokunen laattakivi. Puheena oleva hiekka+hietakerros oli 8-12 cm. Sen alla tumma kerros hiekansekaista multaa n. 2 cm paksu. Sen alla taas samaa karkeaa hiekansekaista hietaa (hietamoreenia) kuin edellä, 20 cm. Tämän alla jälleen tumma kerros 5-7 cm paksu, jossa seassa lahoa puuta. Tämän alla hietaa. Edellä selostetut alimmat multa- ja lahokuukerros eivät ulottuneet kaivon luoteiskulman länsipuolelle.

Länsisivulla oli lounaaseen kääntyvän lahopuukerroksen alla tummaksi värjäytyntä hiesua (hietaa ?), jonka seassa hiekkaa n. 8-10 cm, kaivannon keskikohdassa n. 15 cm paksulta. Tämän alla lahopuukerros, joka täällä sivustalla oli viimeinen, sen alla ruosteista hietaa. Tämäkin lahopuukerros kääntyi lounaaseen. Paksuus 1-2 cm.

Puheena olevassa lahopuukerroksessa oli kaivannon "kourunpohjalla" sen pohjoispäässä, jäännös lankkulavasta tasolla +77.40 - +77.45 (yläpinta). Lankut olivat selvästi havaittavissa n. 160 cm matkalla, lev. oli 60 cm. (kuvat 7, 8)

Lankkujen lukumäärää ei saanut selville, Lavan suunta hieman toinen kuin ylemmän lavan, lievästi koillis-lounainen. Lavan alla oli hiesua (hieta ?), 10-15 cm ja sen alla jälleen lahopuukerros, joka ei muodostanut mitään säännöllistä lavapintaa, eikä ollut aivan yhtenäinen. Sen alla luonnonmaa, aluksi tummaksi värjäytyntä sitten puhtaana (hiesu+hieta).

Kaivannon eteläpäässä sijainneen nelikulmaisen rakennelman (mahd.kaivo) yläreunat olivat viettävät ~~kaivoon päin~~. Liusuja reunoja peitti n. 5 cm paksu tumma kerros, pääasiassa lahopuuta. Se ulottui jonkin verran kaivon varsinaisten seinähirsien muodostaman kehikon sisäpuolelle. Länsisivulla se ulottui reunalla syrjäillään olleeseen lankkuun asti, joka sijaitsi sekin hieman hirsikehikon sisäpuolella. Lankun alapuolella ja pohjoispään takana oli laattakivistä muodostunut seinämää. Vasta näiden kivien takana oli varsinainen hirsiseinä (valokuva 1104, 1105, kuva^t 5, 9, 16). Kaivon pohjois- ja itäisivuilla oli hyvin lahoa puujätettä, joka muodosti sisäänpäin pullistuneen seinmän. Tämä on mahdollisesti johtunut siitä, että ylimmät lankut (hirret) ovat, sijaiten kuivemmissä maakerroksissa, olleet lahoamiselle hyvin

alttiit eivätkä ole enää tällöin voineet ~~kestua~~^{kehtää} ulkopuolelta tulevaa maakerrosten painetta, vaan ovat taipuneet sisään päin.

Luisuja reunoja peittäneen lahopuukerroksen alla oli 23-25 cm paksu hiekkakerros, varsinkin länsisivulla ja edelleen länsisivun ylimmän laudan reunan päällä 7 cm paksu laastikerros.

Kaivon eteläsivu sijaitsi vinottain 1500-luvun muuriin nähden. ~~Sen~~. Sen lounaiskulma oli 43 cm päässä viime kesänä valetun pilarin anturasta, itäpäässä antura on kulumastaan kiinni hirsiseinässä. Koska anturan valu oli jouduttu tekemään näin lähelle kaivoa, oli kaivettaessa ko. seinästä ylimäinen erittäin laho hirsi särkynyt ja putoillut pois.

Lounaiskulman salvosten päät olivat n. 5 - 10 cm pitkät ja hyvin lahot.

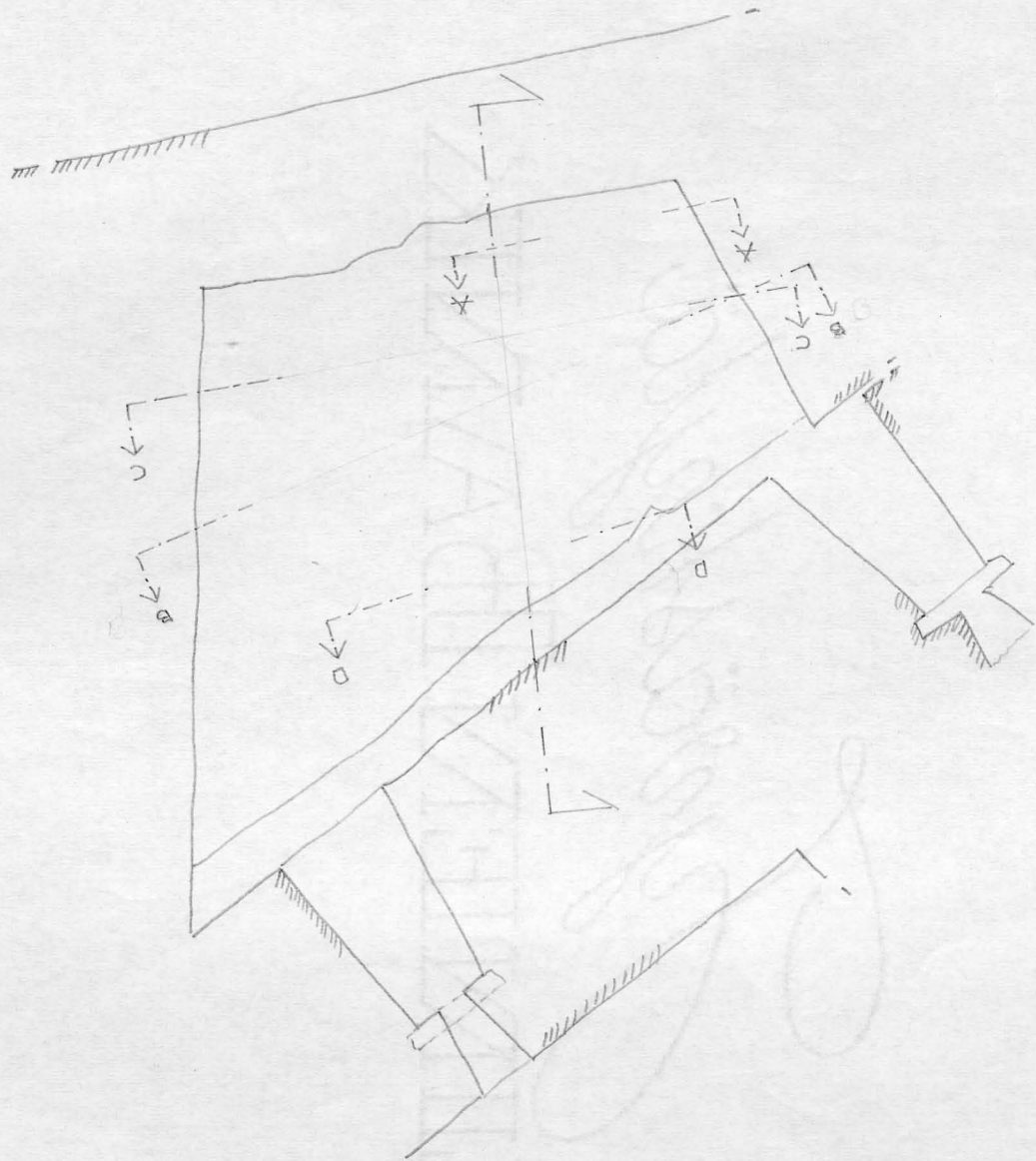
Kuten edellä jo mainittiin tiilinpaloja, kiviä ja laastia sisältävä kerros loppui tasoon +76.48. Tästä alaspäin alkoi tumma hiesun ja hiekansekainen maa, jossa oli runsaasti lahopuujätettä. Etelä~~reunassa~~^{osassa} lahopuujäte muodosti suhteellisen tasaisen pinnan (valokuva 1107) mutta pohjoispää~~hin~~ täytti vinottain pystyssä olevat hirsien pätkät (halk.n.20 cm) (valokuva 1108, 1109). Maa alkoi olla hyvin vetistä ja täytemaa sisälsi pääasiassa lahopuujätettä (lastuja, tuohia, päreentapaisia suikaleita) samantapaista kuin kaivannon itäsivun paksu puujätekerros. Kun irtonaiset hirret ja niitä ympäröivää puujätettä oli poistettu tasoon +76.10/15 oli kaivon pohja veden peitossa. Tästä alaspäin maa oli edelleen hiesua ja lahopuujätettä sisältävää, jous~~sa~~ssa myös kiviä. Tasosta +75.65 alkoi kova hieta ja hiesupohja, joka vaikutti luonnonmaalta. Samoin hirsivarvit loppuivat itä- ja

länsisivuilla tähän tasoon. Pohjois- ja eteläsivulla ne olivat loppuneet varvia ylemmäs. Hirsisalvos oli siis aloitettu ensin mainituista sivuista.

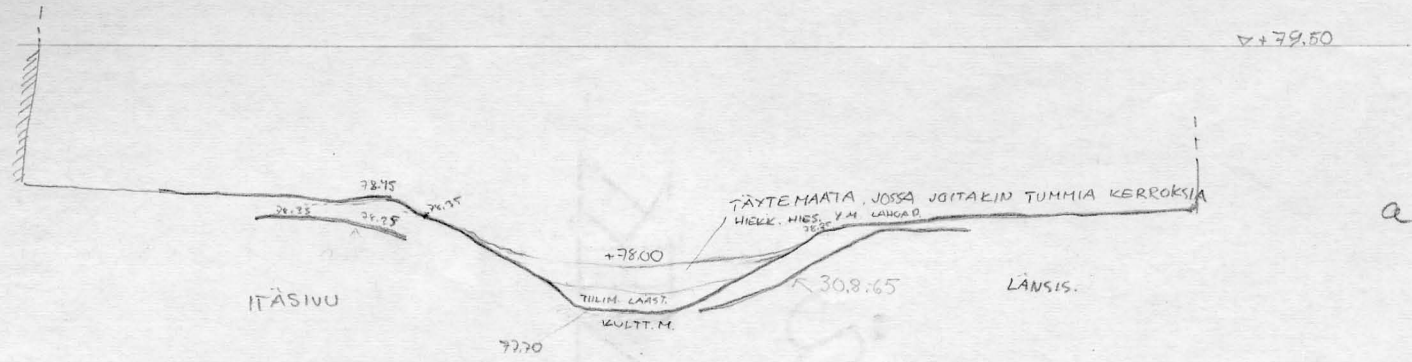
"Kaivoon" virtasi koko ajan hyvin kirkasta vettä, varsinkin koillis- ja luoteiskulmista, siis saaren keskustasta päin.

Valokuvat vuosi 1965 n:o 1061-1066, 1068-1070

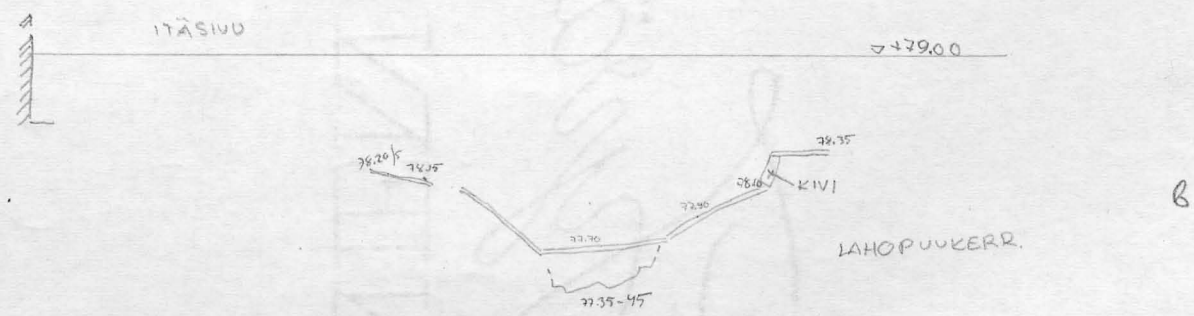
LIIITE I
KK. 1965



ETELÄPATTERI
N101/102:N LEIKKAUKSIEN
SUUNNAT
1:100



MAALEIKKAUS B-B

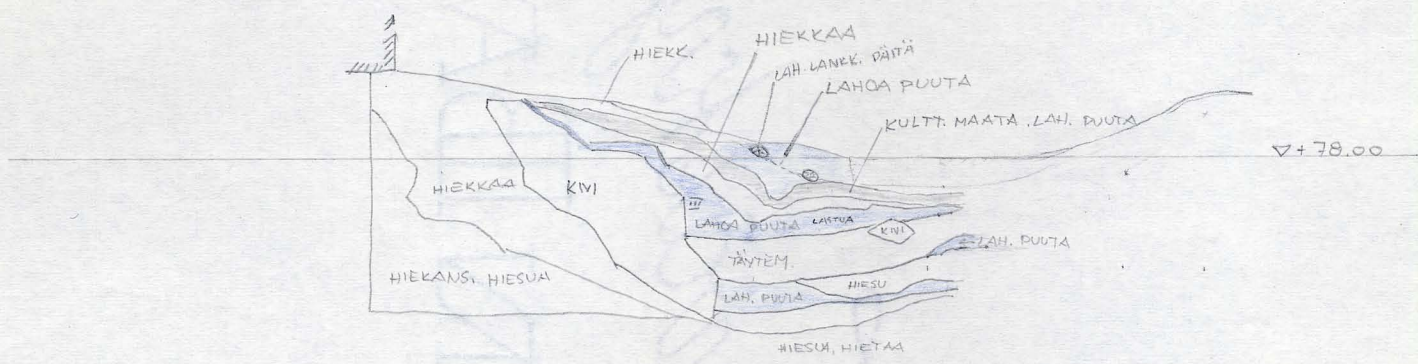


MAALEIKKAUS C-C

ETELÄPATTERI

kuva 2. kain-kuul.
1965

ITÄSEINÄ



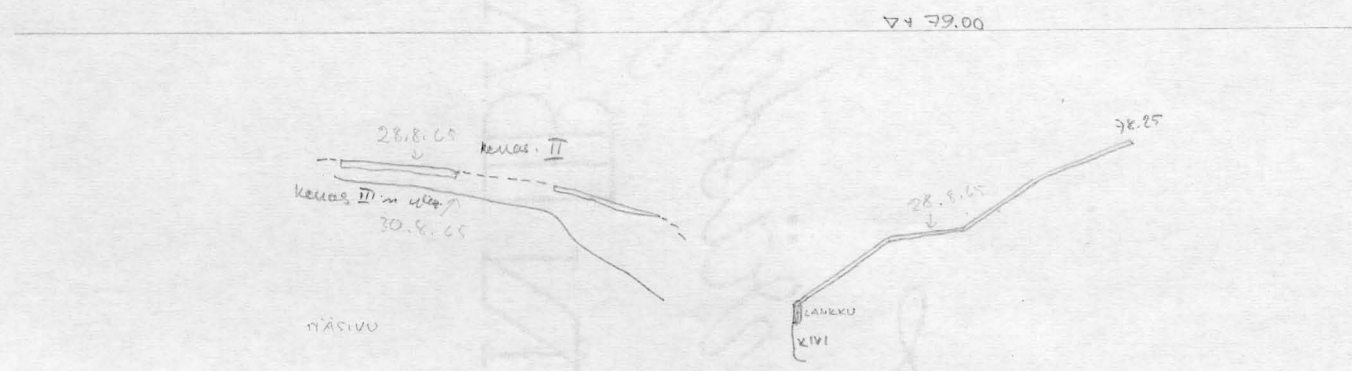
MAALEIKKAUS A-A

El. Pat.

KVAF3
ICK, 1965



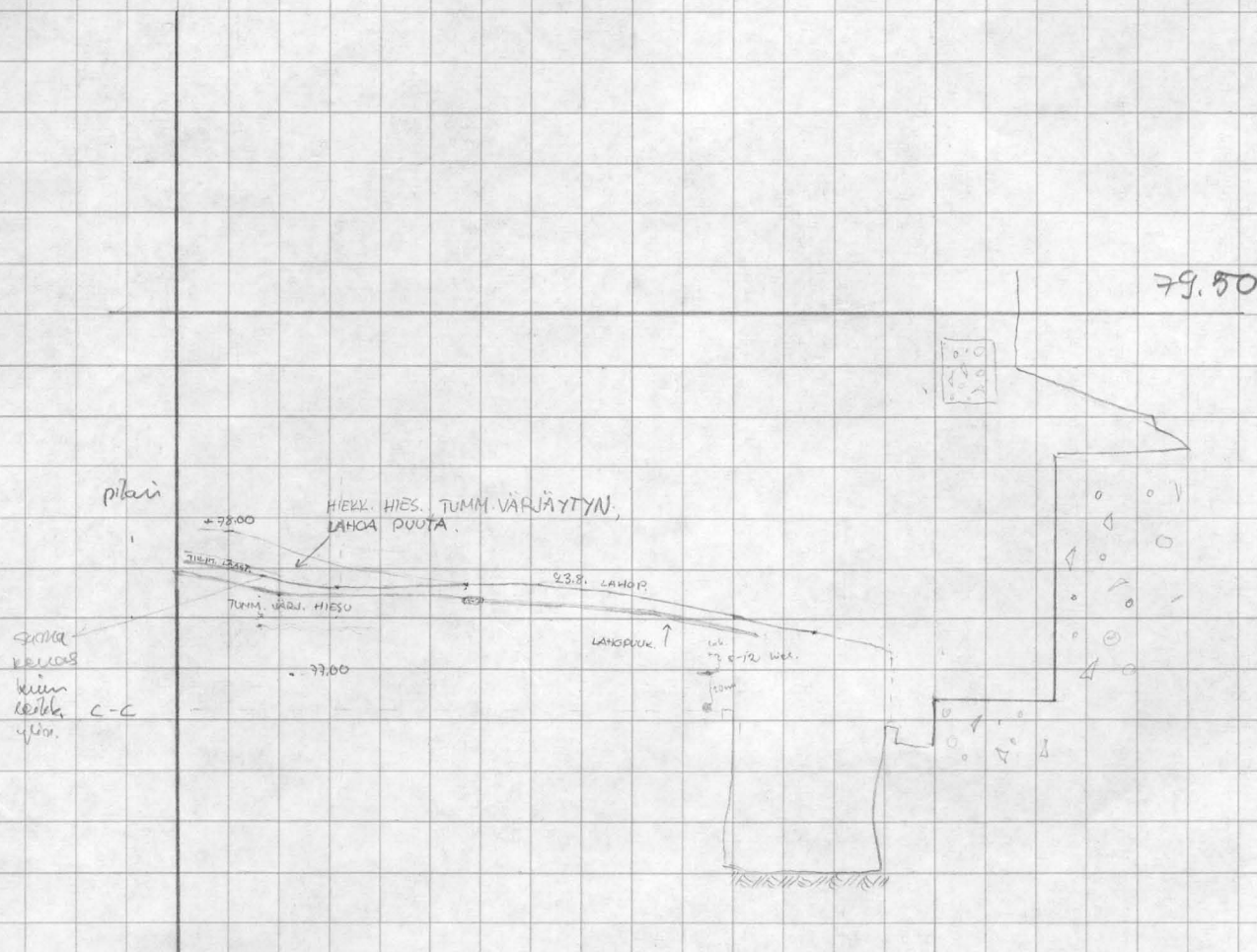
KVA 4
KK 1165



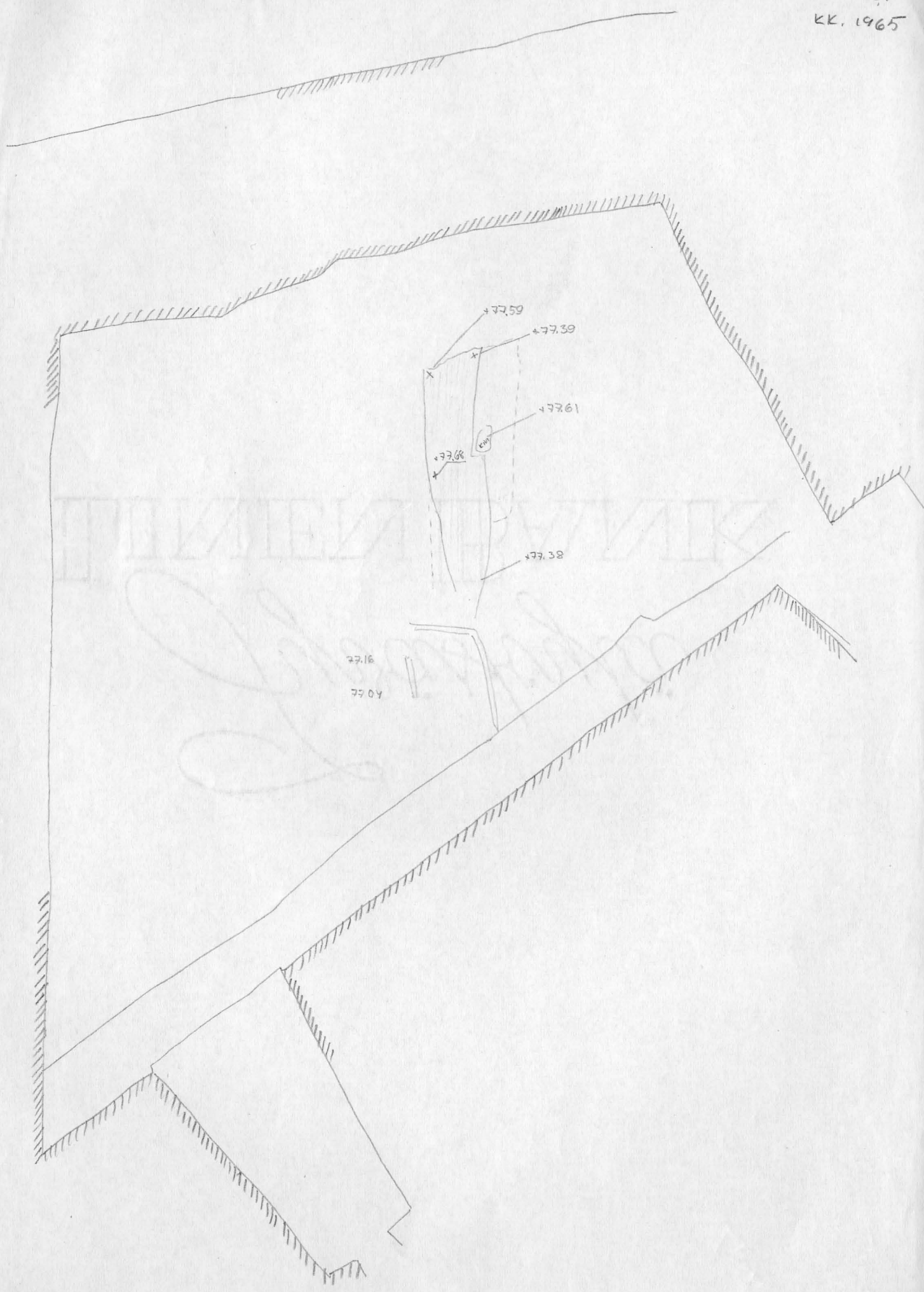
MAALEIKKAUS D-D

KUVA 5

KK 1965



KUVA G.
KK. 1965

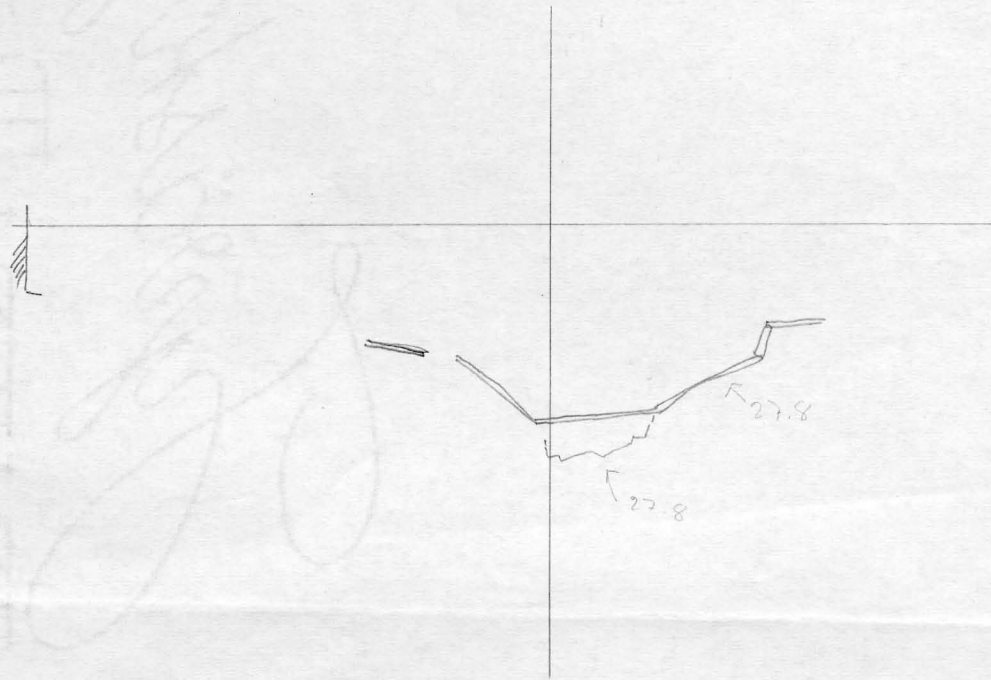
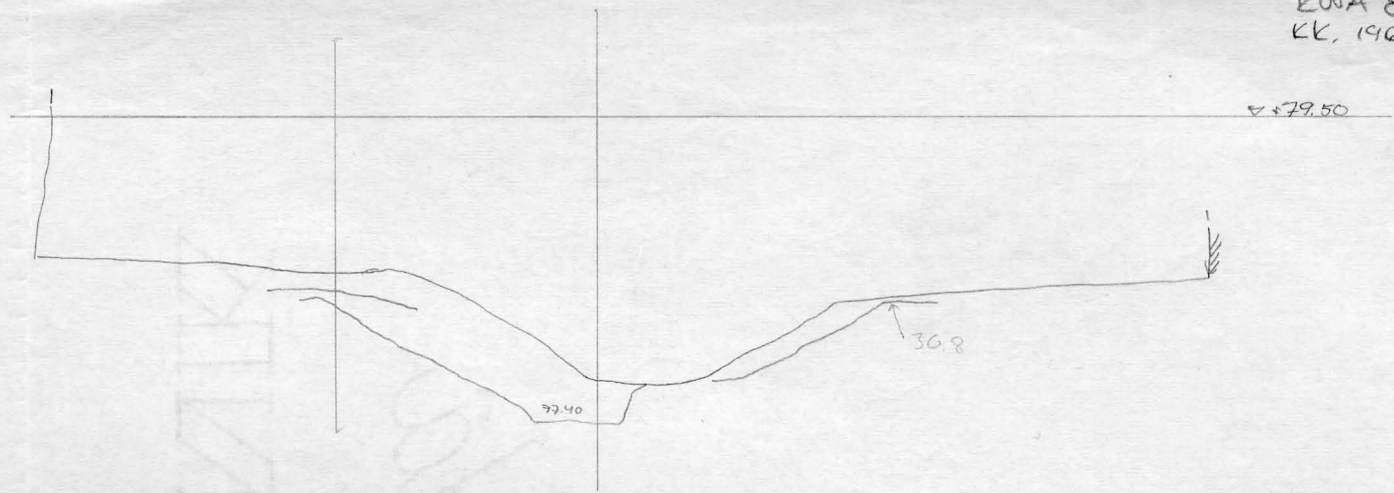


KOVA 7
K.K. 1965

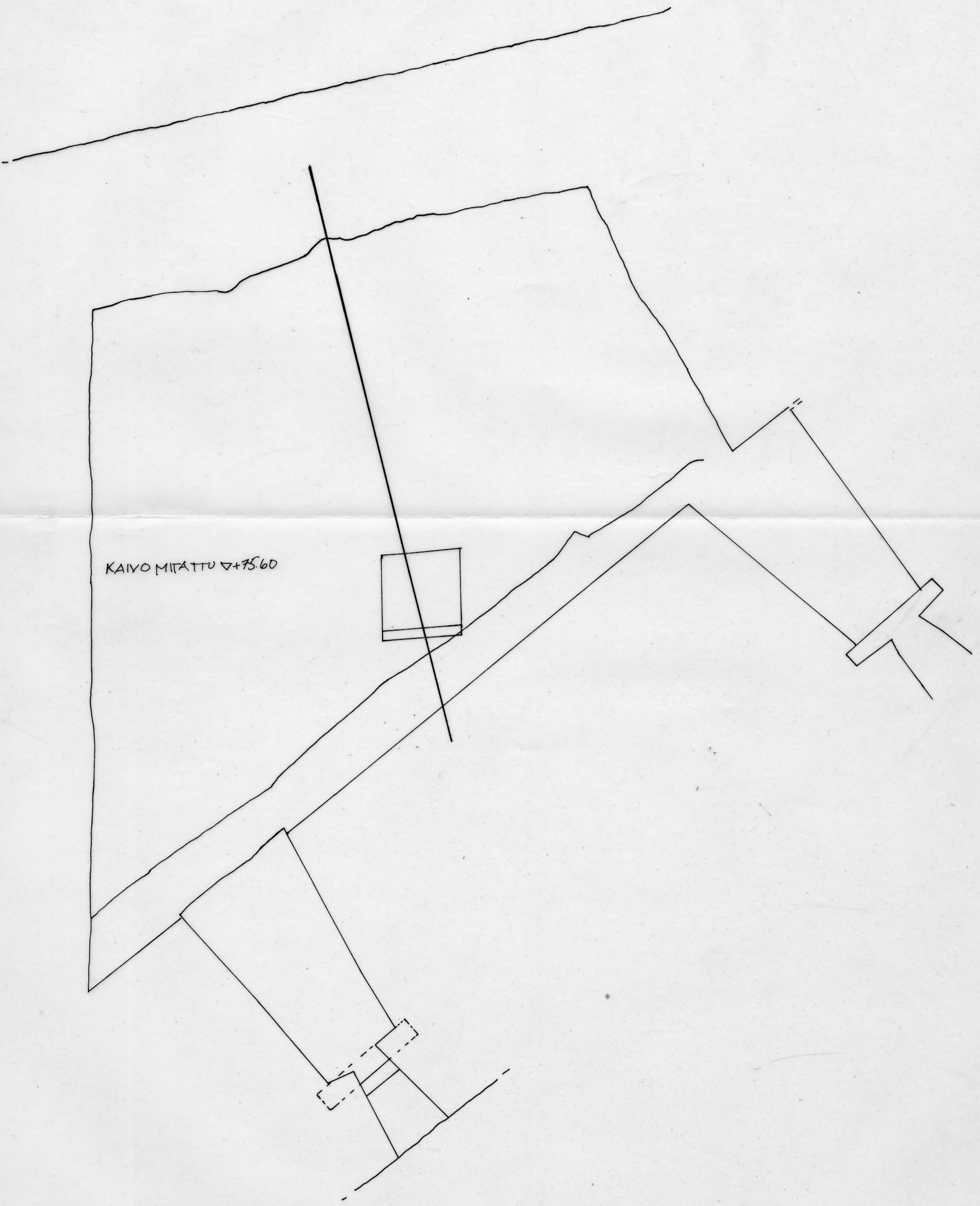


ED. PATT

KWA 8
KK, 1965

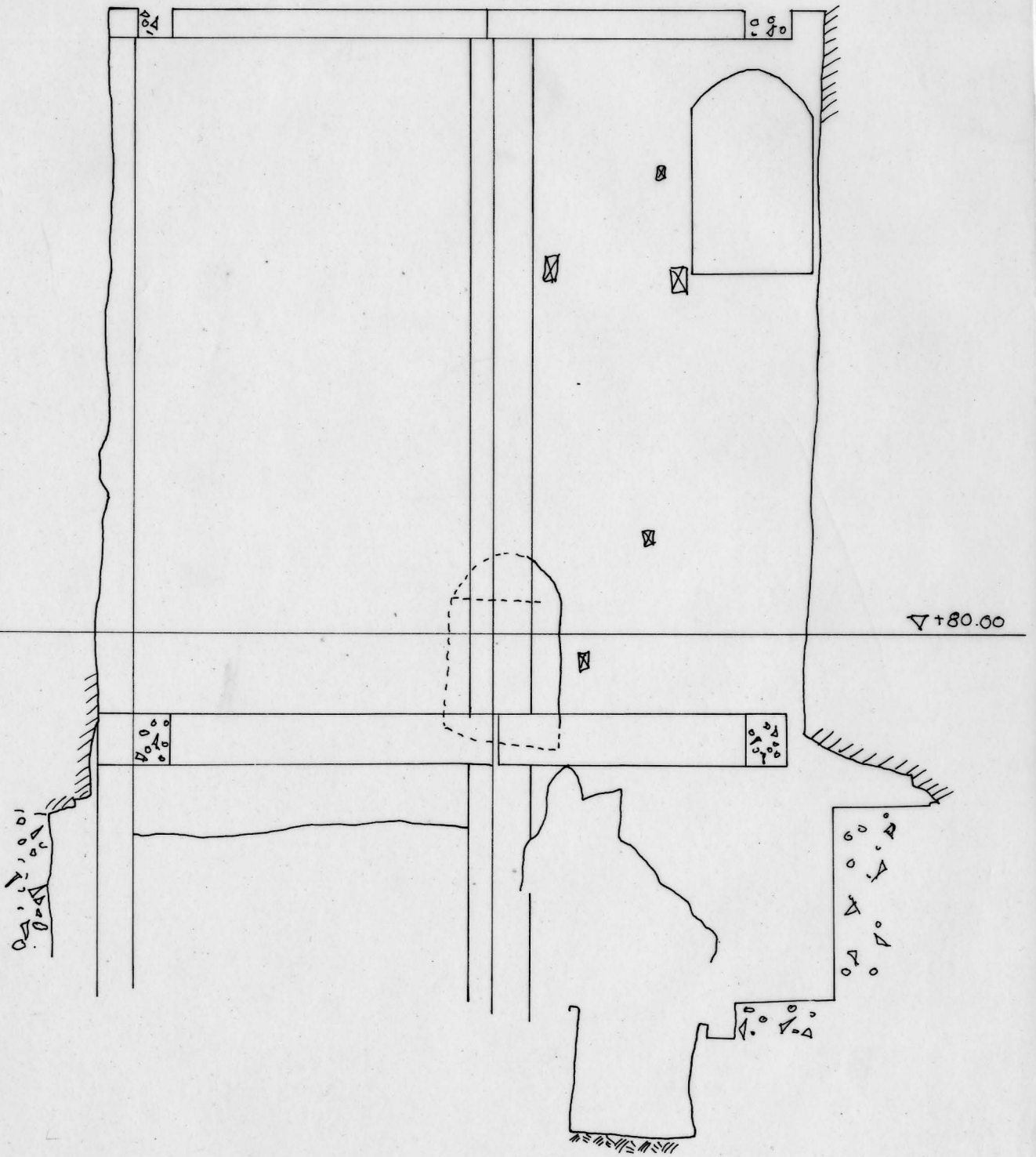


LOVA 9
KK 1965



KAIYO MITATTU ▽+75.60

EUNA 10
CC 1965



BUVA 11.
CC 1965



MK 1/20



POHJ. PÄÄNTASO + 86.00 JOSTA KAI-
VAMINEN ALOITETTIIN.

▽ + 85.00

ETELÄPÄÄNTASO + 84.35 JOSTA KAI-
VAMINEN ALOITETTIIN.

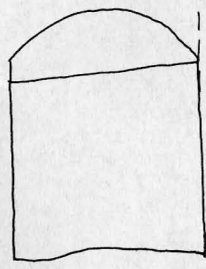


+ 82.80 TIILIMURSKA LOPPUU.

TIILIMURSKAA

TÄYTE-
MAATA

TUM-
MAA
TÄYTE
MAATA



▽ + 79.50

35
30
105/0

ETELÄPATTERI
ITÄKAIVANTO N 102
MK 1/50